

СУКУПНЫ ЗАГАЛОВАЧНЫ КОМПЛЕКС ГАЗЕТЫ «СБ – БЕЛАРУСЬ СЕГОДНЯ»: СТЫЛІСТЫЧНЫ АСПЕКТ

Загалолак у газеце – з’ява ўнікальная і цікавая для даследавання ў стылістычным аспекце. Унікальнасць гэтай маўленчай адзінкі не толькі ў тым, што загалолак займае моцную пазіцыю ў газетным тэксце. Вучоныя адзначаюць, што сукупнасць загатоўкаў перыядычнага выдання прадстаўляецца самастойным маўленчым творам, аналагічным (але не ідэнтычным) разгорнутаму газетнаму тэксту. Падобны тэкст і называецца *сукупны загалолакны тэкст* – СЗТ [1, с. 179], асноўным элементам якога з’яўляецца непасрэдна сам загалолак.

Даследчыкі маўленчай практыкі СМІ выдзяляюць два змястоўныя складнікі гэтага тыпу тэкстаў – акаляючы свет і аўтар. Падачу ў тэксце свету можна выразіць у чатырохузроўневай семантычнай сістэме: узровень прадметнай семантыкі, падзейнай семантыкі, фактычнай семантыкі і ўзровень абстрактнай семантыкі. З аўтарскім пачаткам звязаны ўзроўні ацэначнай і суб’ектыўна-мадальнай семантыкі [1, с. 186]. Аналіз загатоўкаў рубрыкі «Перадавіца» (сайт «СБ») з 1 студзеня па 1 верасня 2009 г. дае

падставы сцвярджаць, што мадальныя структуры дамінуюць (87 %), астатнія прадстаўлены нязначна. Адсутнасць загаловачных комплексаў абстрактнай семантыкі тлумачыцца змястоўнымі і функцыянальнымі асаблівасцямі газетнага тэксту «СБ». Для фарміравання мадальнага значэння выкарыстоўваюцца: а) складаныя сказы з даданай тлумачальнай часткай: *Теперь Гусман не пропадет: Президент научил его косить!* (2009, 14 авг.); б) лексічныя адзінкі з экспрэсіўнымі семамі: *Гидрометеоцентр вздыхает: дожди с грозами не прекратятся* (2009, 25 июня); в) пыгальныя, клічныя сказы, пытална-адказавыя адзінствы, сінтаксічныя канструкцыі, характэрныя размоўнаму стылю (аднастаўныя, няпоўныя, парцэляцыя): *Бумага стерпит?* (2009, 23 апр.); *Дайте списать!* (2009, 31 июля); *«Гомель» против «Юности». Чья возьмет?* (2009, 3 апр.); *Протищу. По первое число...* (2009, 18 марта); в) паралінгвістычныя элементы, фотаздымкі, сімвалы, графічныя і колерныя выдзяленні, якія выконваюць адметную ролю. Так, напрыклад, двукоссе не проста пунктуацыйны знак, а і невербальны актуалізатар сэнсу: *Кому нужна «охота на ведьм»?* (2009, 16 мая); *«Уличная демократия» во всей красе* (2009, 8 апр.). Актывізацыя мадальнасці ў тэкстах СМІ вызначаецца сучаснай тэндэнцыяй індывідуалізацыі тэкставай дзейнасці, імкненнем да аўтарызацыі матэрыялаў.

Вялікая ступень мадальнасці ў «СБ» вынікала павышаную экспрэсіўнасць і эмацыянальнасць загаловачнага тэксту, што, апаведна, паўплывала на змяненне традыцыйнай суаднесенасці экспрэсіі і стандарту. Стылістычна апраўданым і кантэкстуальна матываваным становіцца тэкст, дзе экспрэсія актыўна прэвалюе. Менавіта гэтая асаблівасць характарызуе сучасны медыятэкст.

Маўленчая спецыфіка загаловаў друкаваных СМІ прадугледжвае невялікую колькасць слоў. У загаловах «СБ» найбольш пашыраны двухэлементныя спалучэнні – 54 %: *Летний творец* (2009, 25 авг.); *Плата за страх* (2009, 22 авг.); *Мы – немцы* (2009, 19 авг.); *Отличная семерка* (2009, 18 авг.). Аднак большасць загаловаў не ўкладваецца ў схему простага двухастаўнага сказа: *В сером тоне* (2009, 13 авг.); *У кромки пшеничного поля* (2009, 12 авг.) і інш. Як правіла, гэта аднастаўныя дзейнікавыя (намінатывыя) сказы: *Пустые окна* (2009, 17 июня); *«Страшная» месьць* (2009, 16 июня); *Цветы жизни* (2009, 13 июня); *Минские этажи* (2009, 12 июня); *Обратная тяга* (2009, 10 июня); *Линия фронта* (2009, 9 июня); *Забастовка банкоматов* (2009, 6 июня).

Адной з сутнасных тэкставых характарыстык сучасных газетных заглаўкаў з'яўляецца прэцэдэнтнасць. У заглаўках «СБ» выкарыстоўваец-

ца ўвесь арсенал прэцэдэнтных сродкаў: цытаты, прымаўкі, прыказкі, крылатыя выразы, песенныя радкі, біблейскія перыфразы і інш. З’ява інтэртэкстуальнасці шырока прадстаўлена: *Номер не пройдет!* (2009, 4 авг.); *Сухой остаток* (2009, 28 июля); *Сердцу не прикажешь* (2009, 16 июля); *Звездный час* (2009, 8 июля); *Этих дней не смолкнет слава!* (2009, 4 июля); *Умей вертеться* (2009, 26 июня); *Думайте сами, решайте сами* (2009, 30 мая); *Автомобиль – не роскошь, а средство обогащения?* (2009, 21 мая); *Палки в колеса* (2009, 31 марта); *Жизнь и кошелек* (2009, 12 февр.); *Наказание за преступление* (2009, 7 февр.); *Сердцу не прикажешь* (2009, 25 февр.) і інш. Актыўнае выкарыстанне ў тэкстах СМІ прэцэдэнтных феноменаў ці фактаў інтэртэкстуальнасці павышае суб’ектыўнасць ствараемай у журналісцкім тэксце карціны свету і з’яўляецца кагнітыўным маўленчым сродкам персаніфікацыі журналіста. Паколькі, як сцвярджае С. Смятаніна, працэс выбару «чужога» слова, безумоўна, звязаны з індывідуальным густам, індывідуальнымі прывычкамі, менталітэтам пішучага, яго энцыклапедычным патэнцыялам [2, с. 133].

Важнай характарыстыкай загаловачнага тэксту з’яўляецца арыентаванасць на канкрэтны тып чытача, паколькі заглавачны тэкст – «адзін з найбольш чытаемых відаў газетнага тэксту» [1, с. 195]. Інфармацыйная каштоўнасць заглаўкаў рубрыкі «Перадавіца» мінімальная (95 %). Асноўная функцыя, якую яны выконваюць, – фатычная, што прагназавана актывізацыяй мадальных працэсаў, а значыць, імкненнем да эмацыянальнага ўключэння свайго чытача ў дыялог. Сама прырода журналісцкай творчасці дыялагічная. Прынцып дыялагічнасці прадугледжвае актыўнае выкарыстанне імператыўных форм: *Радуйтесь – Спаситель!* (2009, 18 апр.); *Не проезжайте мимо!* (2009, 26 марта); *Оставьте на завтрак туристу* (2009, 7 марта); *Налетай, подешевело!* (2009, 5 марта); *Наполни-те сердца теплом!* (2009, 6 янв.); *Споемте, друзья!* (2009, 10 июля).

Такім чынам, аналіз асаблівасцей сукупнага заглавачнага комплексу газеты «СБ – Беларусь сегодня» паказвае, што ў ім знаходзяць адбітак сучасныя маўленчыя тэндэнцыі і асаблівасці самога выдання. Шматлікія маўленчыя факты сведчаць, што памкненне да эмацыянальнага выражэння асабістых перажыванняў і пачуццяў прывяло да змянення ў заглавачным комплексе газеты суднесеннасці экспрэсіі і стандарту. Гэта значае выбар маўленчых сродкаў, тым самым уплываючы на арганізацыю публіцыстычнага маўлення, і, як вынік, актывізуе змены ў самім журналісцкім працэсе, закранаючы ўсе яго складнікі.

Лінгвастылістыка і літаратурнае рэдагаванне

1. Русская речь в средствах массовой информации: стилистический аспект / под ред. В. И. Конькова. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. – 272 с.
2. Сметанина, С. И. Медиа-текст в системе культуры (динамические процессы в языке и стиле журналистики конца XX века) / С. И. Сметанина. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2002. – 383 с.